

ПРАБЛЕМА КЛАНАВАННЯ Ў ПУБЛІЦЫСТЫЦЫ ЮРАСЯ БАРЫСЕВІЧА

В. А. Каменюкова

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

Мінск, Рэспубліка Беларусь

olga.kamenyukova@mail.ru

У артыкуле на прыкладзе кнігі эсэ Юрася Барысевіча “Alter Nemo” разглядаецца складаная ў культурным і этычным аспектах праблема кланавання. Увага акцэнтуюцца на экзістэнцыйным характары названай праблемы і яе непарыўнай сувязі з філасофскімі пытаннямі захавання чалавечай індывідуальнасці, стандартызацыі жыцця і мыслення, што набываюць актуальнасць у сучасным тэхналагічным свеце. Зроблены вывад аб абгрунтаванні пісьменнікам антыгуманнага характару кланавання.

Ключавыя словы: праблема кланавання; экзістэнцыя; эсэістыка; феномен двайніцтва; індывідуальнасць.

THE ISSUE OF CLONING IN YURI BARYSEVIC'S JOURNALISM

V. A. Kamenyukova

The Center for the Belarusian culture, language and literature researches

of the National Academy of Sciences of Belarus

Minsk, Republic of Belarus

olga.kamenyukova@mail.ru

The difficult in cultural and ethical aspects issue of cloning is studied using an example of essay book “AlterNemo” by Yuri Barysevich. The attention is focused on the existential nature of the problem and its close connection with the philosophical questions of preserving human individuality, standardization of living and thinking that are becoming relevant in the modern technological world. The study concludes that the writer justifies cloning as inhumane.

Key words: cloning issue; existence; essays; the phenomenon of duality; individuality.

Феномен двайніцтва – шырока распаўсюджаная з’ява ў мастацкай літаратуры. Увядзенне ў канву твора метапрасторы і герояў-двайнікоў дазваляе пісьменнікам правесці аналіз шырокага спектра праблем, пераважна экзістэнцыйнага характару. У сучаснай беларускай літаратурнай прасторы ўсё часцей сустракаюцца творы, якія больш ці менш шырока раскрываюць праблему кланавання. У якасці яскравага прыкладу ўзгадаем аповесць-фэнтэзі Сержа Мінкевіча “Рок@нат”. У творы дзейнічаюць двайнікі, двайнікі двайнікоў, клоны і клон клона, што выступае ў ролі аднаго з галоўных герояў. Такая адметная сістэма персанажаў у аповесці дазволіла аўтару паказаць складанасць асэнсавання і захавання чалавекам сваёй ідывідуальнасці.

Аднак кланаванне цікавіць не толькі фантастаў. Гэтае даволі актуальнае ў культурным і этычным аспектах пытанне нярэдка разглядаецца і ў жанрах, што стаяць на перыферыі мастацкай і публіцыстычнай літаратуры, найперш у эсэістыцы. Да прыкладу, Юрась Барысевіч у сваёй кнізе “Alter Nemo” разважае над вечнай праблемай чалавечага існавання ў кантэксце сучаснага высокатэхналагічнага ладу жыцця: “У свеце хуткіх пераменаў чалавек адчувае сябе не аўтаномнай, а гетэраномнай істотай: «я – гэта іншы». Ён не ўпэўнены не толькі ў заўтрашнім дні, але і ва ўчорашнім, аднак павінен рабіць выгляд, што з’яўляецца кампетэнтным у сваёй галіне спецыялістам, ініцыятыўным супрацоўнікам і жыццялюбом. Супярэчнасці паміж вонкавым «я» і ўнутраным «іншым», неабходнасць паралельна займацца некалькімі праблемамі спараджаюць хранічны стрэс (правалы ў памяці, бяссонне, страту

цікавасці да жыцця). Шмат хто шукае сваё сапраўднае «я», рэгулюючы форму цела з дапамогай бодыбілдынгу, разнастайных дыетаў альбо, наадварот, злоўжывання ежай. Стабілізаваць псіхіку можна таксама праз карэкцыю мыслення біятокамі мозгу здаровага чалавека альбо хімічнымі рэчывамі» [1, с. 43]. Магчымасць карэкцыі цела і ўнутранага стану чалавека пакладзена ў аснову разважанняў аўтара над праблемай кланавання, якая з'яўляецца магістральнай у эсэ «Сіліконавы век».

Назва твора невыпадковая. Ю. Барысевіч заяўляе аб заканчэнні Жалезнага веку і пачатку веку Сіліконавага, асаблівай прыкметай якога з'яўляецца ўзнікненне жывых машын і механізаваных людзей. Яскравымі праявамі кібаргізацыі сучаснага чалавека названы такія, здавалася б, карысныя і неабходныя сёння апараты штучных лёгкіх і нырак, электронныя пратэзы вачэй і вушэй, стымулятары дзейнасці сэрца, тытанавыя косткі. Усё тое, што прынята лічыць сродкамі выратавання жыцця, набліжае чалавецтва да новага вітка эвалюцыі – трансфармацыі «чалавека ў кібарга (*радыёмалту?*) праз зрошчванне нашага цела і інтэлекту з целам і інтэлектам машыны» [1, с. 53]. Ужо выкарыстанне досыць экспрэсіўнага аказіяналізма «радыёмалпа» сведчыць аб непрыманні аўтарам працэсу кібаргізацыі чалавека. Адсюль паўстае праблема стандартызаванасці жывога арганізма ў цэлым і *homo sapiens* – у прыватнасці. З аднаго боку, стандартызаванасць біялагічных істот – з'ява натуральная. Без набору пэўных пастаянных прыкмет нельга вылучыць і распазнаць адны віды сярод іншых. У гэтым кантэксце стандартызаванасць парадаксальна сінанімічная паняццю індывідуальнасці, а таму мае вялікую значнасць і ацэньваецца аўтарам-філосафам пазітыўна.

З другога боку, усё тая ж стандартызаванасць у Ю. Барысевіча атаясамліваецца з адхіленнем ад нормы: «У перспектыве танная эстэтычная хірургія дазволіць большыні людзей зрабіцца стандартна прыгожымі ці, наадварот, ненатуральна пачварнымі (менавіта пачварнасць будзе атаясамлівацца з індывідуальнасцю)» [1, с. 53]. Жаданне стаць стандартным (гэта значыць, прыгожым) апраўдвае неабходнасць кланавання. Мысляр у дадзеным выпадку суадносіць магчымасць кланавання з праблемай захавання індывідуальнасці чалавека ці нават з магчымасцю сучаснага чалавека даць адэкватную ацэнку сабе як асобе.

Сёння ў масавай свядомасці на п'едэстал гонару ўзносіцца знешнасць. Імкнучыся сцвердзіць бесперспектыўнасць такога кшталту скажэння аксіялагічнай сістэмы соцыуму, Ю. Барысевіч даводзіць у сваім эсэ гэтую сітуацыю да абсурду. У выніку абясцэньваецца чалавечае цела, якое ўяўляе з сябе ці не большую каштоўнасць, чым звычайная вопратка: «Прычым падабенства будзе не толькі знешнім, бо па жаданні можна будзе ўставіць сабе дакладна такія нутраныя органы, якія мае ўлюбёная зорка. Людзі пачнуць мяняць свае мускулы, вочы і г. д. на новыя не толькі ў выпадку невылечнай хваробы, але і з чарговай модай» [1, с. 53]. У такім соцыуме індывідуальнасць успрымаецца як выродлівасць – з'ява нераспаўсюджаная, але прыкметная. Як і ў выпадку са стандартызаванасцю, індывідуальнасць, згодна з разважаннямі Ю. Барысевіча, набывае вышэйшую ступень пачварнасці: «Можна прадбачыць з'яўленне новых штучных расаў, у тым ліку аднаасобных. У многіх людзей будзе настолькі адрозны генетычны код, што яны папросту не здолеюць мець дзяцей ад звычайнага шлюбу» [1, с. 54].

Такім чынам, праблема кланавання і праблема індывідуальнасці пры ўсёй сваёй палярнасці і рознаакіраванасці маюць адну аснову – чалавечы эгаізм. Іншымі словамі, аўтар дэманструе, што эгаізм у свядомасці сучаснага чалавека з заганы пераходзіць у стан каштоўнасці, якая прымушае людзей задавальняць ці не задавальняць патрэбы моды, створанай гэтым жа соцыумам.

У эсэ «Сіліконавы век» Ю. Барысевіч разважае над вечнай праблемай пошуку чалавекам сродку, які б мог зрабіць яго бессмяротным. Адным са шляхоў дасягнення неўміручасці бачыцца кланаванне. Але ў гэтым выпадку, у адрозненне ад кланавання фізічнай абалонкі – знешняга выгляду і ўнутраных органаў, аб якім гаварылася вышэй, трэба працаваць з галаўным мозгам, а дакладней – са свядомасцю, што ўяўляецца звышскладанай задачай: «Каб уваскрэсіць чалавека, недастаткова кланаванне (разам з іншымі органамі) ягоны мозг. Сам па сабе мозг – гэта *tabula rasa*. Трэба скапіраваць свядомасць чалавека, усе ягоныя «я» – памяць, звычкі, стыль мыслення» [1, с. 60]. Гэтая думка на першы погляд бачыцца празмерна смелай, але калі разглядаць арганізм як механізм, які функцыюе па пэўных законах, то логіка пісьменніка-філосафа відавочная.

«Калі здымаць копію асобы ў нейкі канкрэтны момант (напрыклад, перад смерцю) – захавецца толькі вельмі тонкі слой думак і адчуванняў, вельмі кароткі фрагмент псіхічнага жыцця, а трэба запісаць як мага больш з таго, што чалавек калі-небудзь бачыў, згадваў, уяўляў сабе і прадчуваў» [1, с. 60], – піша Ю. Барысевіч. Далей аўтар прапануе захоўваць

успаміны і мары людзей на знешніх носьбітах (напрыклад, камп'ютары). Такі спосаб захавання асобы дазваляе існаваць чалавеку ў прасторы віртуальнай рэальнасці з яе магчымасцю бясконцага паўтарэння аднаго моманту і незлічонай колькасцю варыянтаў правядзення адной хвіліны. У такім выпадку зноў губляецца каштоўнасць фізічнай абалонкі і, як вынік, разбураецца канцэпцыя разумення чалавека як адзінства цела і духу. З моманту існавання чалавека ў віртуальнай рэальнасці ён ператвараецца ў камбінацыю лічбаў, як і любая іншая інфармацыя. І наколькі ў такім выпадку каштоўнае чалавечае жыццё? Аўтар паказвае, што імкненне людзей да неўміручасці, і тым больш дасягненне яе (у любым выглядзе), вядзе да аб'яцэння самога жыцця. Магчымасць бясконцага ўзнаўлення чалавека, прынамсі яго свядомасці, ставіць пад сумненне нават каштоўнасць духоўнай значнасці асобы, бо тое, што не мае статус эксклюзіўнага, аўтаматычна пераходзіць у разрад серыйнага (копія, штамп).

Падсумоўваючы, адзначым, што Юрась Барысевіч у кнізе “Alter Nemo” ўзнімае складаныя экзістэнцыйныя праблемы, актуальныя ў сённяшнім свеце. Адной з найбольш сучасных і цікавых бачыцца праблема кланавання, разуменне якой у якасці перспектывы ўкаранення ў масавую практыку ў блізкай будучыні прыводзіць аўтара да ідэі пра антыгуманны характар гэтай з'явы. Ю. Барысевіч у эсэ “Сіліконовы век” пераканаўча даказвае думку аб каштоўнасці чалавека як сінтэзу матэрыяльнага і духоўнага з немагчымасцю шматразовага ўзнаўлення (кланавання).

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Барысевіч, Ю. Alter Nemo / Ю. Барысевіч. – СПб.: Невский Простор, 2002. – 136 с.

УДК 821.161:398(075.8)

АССОЦИАТИВНО-ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНЫЙ ТИП МИФОФОЛЬКЛОРИЗМА В БЕЛОРУССКОМ ЖЕНСКОМ РАССКАЗЕ НАЧАЛА XXI ВЕКА

Р. М. Ковалева

Белорусский государственный университет

Минск, Республика Беларусь

rmkovaleva@gmail.com

На основе теории фольклоризма и творческого опыта авторов малой женской прозы начала XXI в., обеспокоенных опасностью отчуждения человека от природы и разрушения среды обитания, рассматриваются характерные черты ассоциативно-интертекстуального типа мифофольклоризма.

Ключевые слова: фольклоризм; мифофольклоризм; белорусское женское “письмо”; ассоциативно-интертекстуальный тип мифофольклоризма.

ASSOCIATIVE-INTERTEXTUAL TYPE OF MYTH-FOLKLORISM IN THE BELARUSIAN WOMEN'S STORY OF THE EARLY XXI CENTURY

R. M. Kavaliova

Belarusian State University

Minsk, Republic of Belarus

rmkovaleva@gmail.com